

Darba konference

“Ēnu ekonomika Latvijā: Kā iedegt gaismu?”

2011.gada 11.maijs

VID īstenotie pasākumi ēnu ekonomikas apkarošanā

Nelija Jezdakova
VID ģenerāldirektore

- **Nodokļu administrēšana** – neatņemama nodokļu politikas īstenošanas sastāvdaļa, kuras pamata uzdevums iekasēt nodokļus visefektīvākajā veidā
- **“Laba” nodokļu administrēšana** – brīvprātīgas nodokļu saistību izpildes ievērošanas veicināšana un uzraudzība, bet ne tikai pēc iespējas lielāku ieņēmumu iekasēšana un atbilstoša sodīšana par nepakļaušanos nodokļu saistību izpildei
- Nozīmīga un tieša ietekme uz nodokļu administrēšanas darbu - **ārējās un iekšējās vides faktori**, starp kuriem pastāv sarežģītas savstarpējās attiecības

VID darbību ietekmējošie ārējie faktori

Likumdošana:

- administrējamās nodokļu struktūras sarežģītības līmenis
- administrējamās nodokļu struktūras stabilitāte vai tās bieža mainība
- svarīgs priekšnosacījums – lai nodokļu likumi tiktu īstenoti pilnīgi, tiem jābūt piemērotiem videi un izpildāmiem

Pat pieredzējušu nodokļu administrāciju ir iespējams vienkārši pārslogot ar grūti izpildāmiem vai pat neiespējamiem uzdevumiem

VID darbību ietekmējošie ārējie faktori

Sabiedrības viedoklis:

- sabiedrības attieksme pret nodokļu nomaksu un pret valsts pārvaldi kopumā
- sabiedrības attieksmi veidojošie aspekti:
 - nodokļu struktūras godīgums, tās sarežģītība un stabilitāte
 - godīguma izpratne (valsts līdzekļu neefektīva izmantošana, sistēmas apdraudējums salīdzinājumā ar citiem indivīdiem)
 - ļaunprātīgas izvairīšanās no nodokļu maksāšanas līmenis
- sociālās normas – ja sabiedrība tic, ka izvairīšanās no nodokļu nomaksas ir plaši izplatīta un atbalstāma, loģiski sagaidīt atbilstošu uzvedību
- neapmierinātība ar nodokļu administrēšanu – pastāv sakarība starp nodokļu maksātāju attieksmi pret nodokļu administrāciju un varbūtību izvairīties no nodokļiem

VID darbību ietekmējošie ārējie faktori

Sociāli ekonomiskie apstākļi:

- ekonomiskā situācija un tās attīstība, ietekme uz darījumu partneriem
- ekonomisko darījumu partneru konkurējošās nodokļu politikas un to sociāli ekonomiskais raksturs
- valsts pārvaldes budžeta samazināšana, kas vēl vairāk sarežģī nodokļu administrācijas iespējas reaģēt uz krīzi skārušajiem nodokļu maksātājiem

Pasliktinoties ekonomiskajiem apstākļiem,
nodokļu administrācijas visā pasaulē saskaras ar pieaugošu
nodokļu saistību izpildes risku

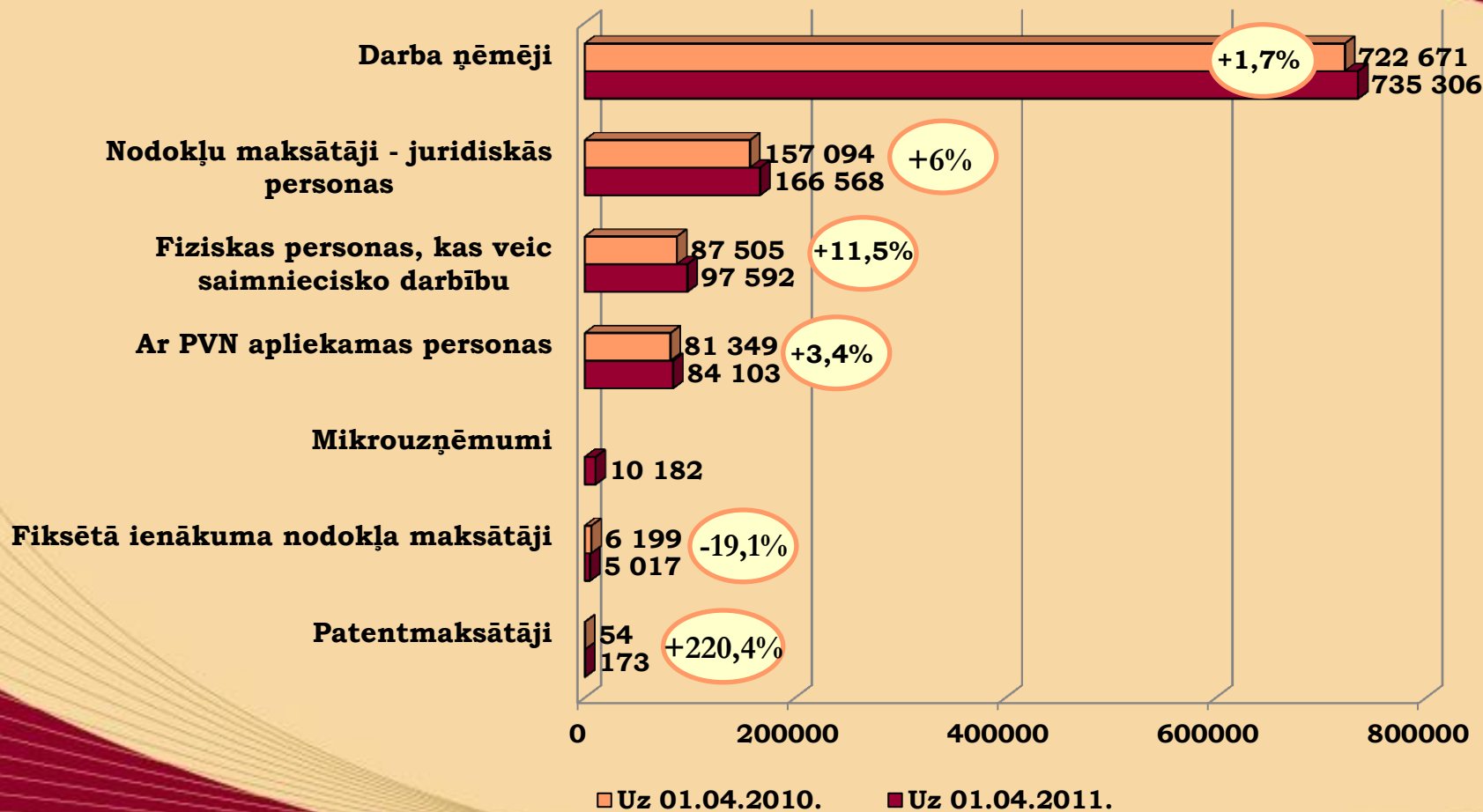
Galvenie ekonomiskie rādītāji*

Rādītāji	Samazinājums/pieaugums pret iepriekšējo gadu, %		
	2010.gadā	2011.gadā	
Iekšzemes kopprodukts salīdzināmās cenās	-0,3%	nav datu	
Eksports	+29,7%	+51,4%	I 2011/I 2010
Imports	+24,5%	+35,9%	I 2011/I 2010
Mazumtirdzniecības apgrozījums salīdzināmās cenās	-2,0%	+2,2%	I-II 2011/I-II 2010
Patēriņa cenu līmenis (vidēji 12 mēnešos pret iepriekšējiem 12 mēnešiem)	-1,1%	+0,2%	II 2011/II 2010
Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa	-3,5%	nav datu	

* Centrālās statistikas pārvaldes dati

Nodokļu maksātāju skaits

VID darbību ietekmējošie iekšējie faktori

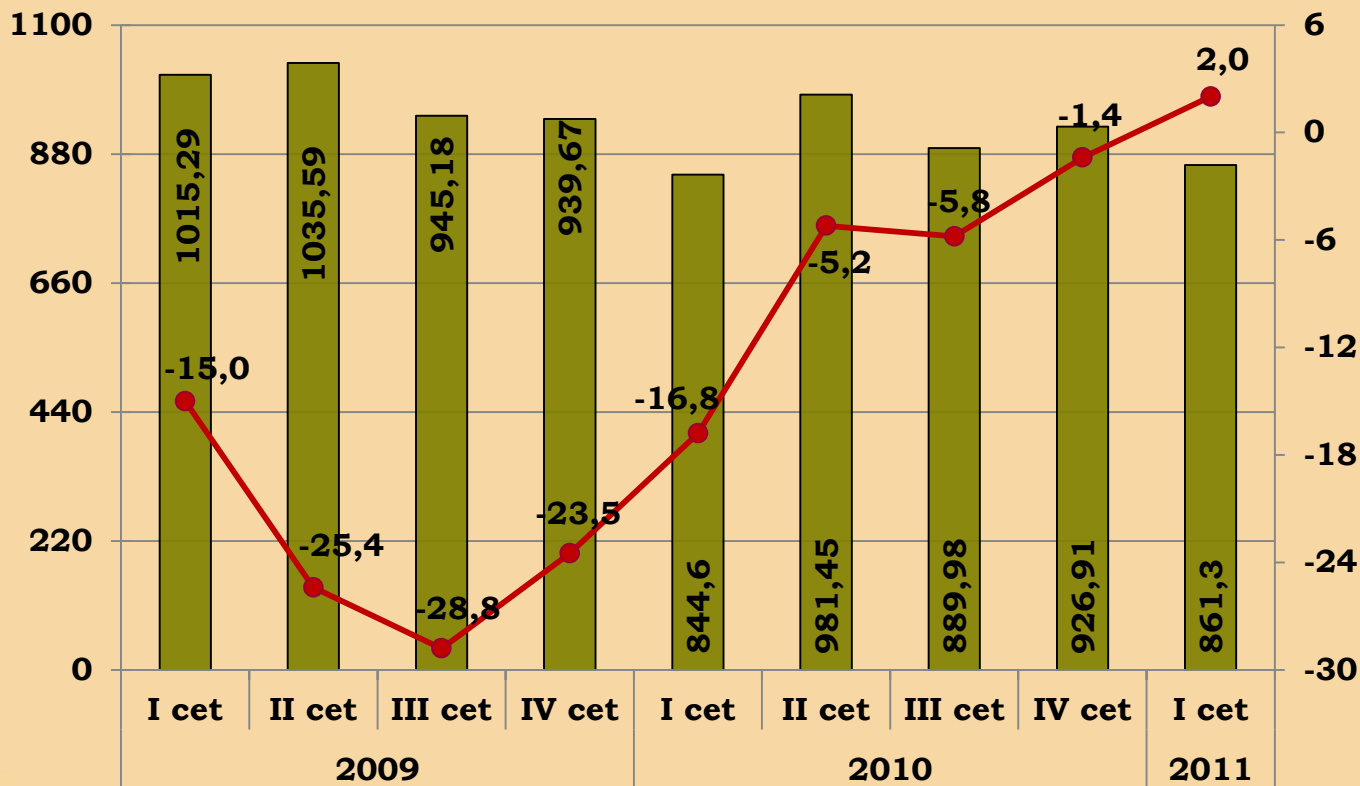
- **Darba organizācija** – darbs organizēts saskaņā ar procesu vadības principu un darbības stratēģiju
- **Cilvēku resursi** – izglītoti, kompetenti un motivēti darbinieki, pietiekošas kvalifikācijas paaugstināšanas iespējas, personāla mainība
- **IT nodrošinājums** – mūsdienīgu un veikt spējīgu tehnoloģiju un datu bāzu izmantošana

VID administrēto ieņēmumu iekasēšana 2011.gadā

- likumā “Par valsts budžetu 2011.gadā” (ar grozījumiem) noteiktā VID administrēto ieņēmumu plāna izpildes nodrošināšana **3 925,77 milj. Ls** apmērā
- papildu ieņēmumu iekasēšana **45 milj. Ls** apmērā virs 2011.gada valsts budžetā plānotajiem VID administrētajiem valsts budžeta nodokļu un nenodokļu ieņēmumiem, realizējot ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumus

VID administrētie budžeta ieņēmumi 2009.-2011.gadā pa ceturkšņiem

■ Nodokļu ieņēmumi, milj. Ls

● Pieaugums/samazinājums attiecībā pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, %

VID administrētie budžeta ieņēmumi 2011.gada četros mēnešos, salīdzinot ar 2010.gada attiecīgā perioda ieņēmumiem un 2011.gada četrus mēnešu plānu

Nodokļu veidi	2011.gada 4 mēnešu ieņēmumu plāns (milj. Ls)	Ieņēmumi (milj. Ls)		Starpība (2011.g.-2010.g.)		2011.gada 4 mēnešu ieņēmumu plāna izpilde	
		2010.gada 4 mēnešos	2011.gada 4 mēnešos	milj. Ls	%	milj. Ls	%
VID administrētie ieņēmumi - kopā	1 184,00	1 198,02	1 201,43	3,41	0,3	17,44	101,5
tajā skaitā:							
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	44,49	51,56	50,29	-1,27	-2,5	5,80	113,0
Pievienotās vērtības nodoklis	281,37	268,62	284,38	15,76	5,9	3,01	101,1
Akcīzes nodoklis	142,33	144,27	141,68	-2,59	-1,8	-0,65	99,5
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	395,62	365,71	395,43	29,72	8,1	-0,19	100,0
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	242,84	248,30	249,24	0,94	0,4	6,41	102,6

VID darbība attīstības plānošanas dokumentu ietvaros

- Pasākumu plāns ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010. – 2013.gadam (apstiprināts MK 2010.gada 26.augustā)
- VID darbības un attīstības stratēģija 2011.-2013.gadam (apstiprināta 2011.gada 16.februārī) un tās īstenošanas plāns (apstiprināts 2011.gada 1.aprīlī)
- VID nodokļu saistību izpildes stratēģija 2010.-2013.gadam (apstiprināta 2010.gada 28.oktobrī) un tās rīcības plāns (apstiprināts 2010.gada 1.decembrī)
- Pasākumu plāns neregistrētas nodarbinātības mazināšanai 2010.-2013.gadam (apstiprināts MK 2010.gada 7.aprīlī)

VID stratēģisko mērķu saistība ar ēnu ekonomikas apkarošanu

VID darbības un attīstības stratēģija 2011.-2013.gadam

Pasākumu plāns ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010. – 2013.gadam

Stratēģiskie mērķi:

1. Veicināt nodokļu un muitas saistību brīvprātīgu izpildi
2. Nodrošināt valsts fiskālo interešu un sabiedrības aizsardzību un attīstīt godīgai komercdarbībai labvēlīgu vidi

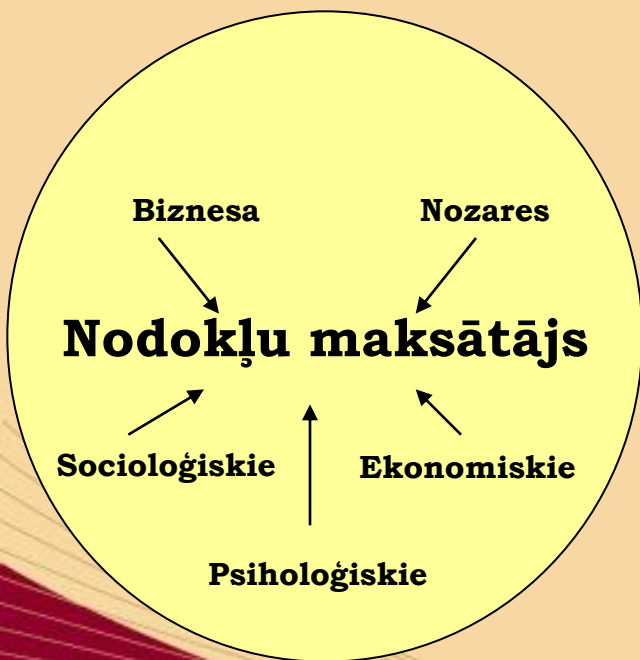
Galvenie virzieni:

1. Darbības legālajā ekonomikā veicināšana
2. Pārēja no ēnu ekonomikas uz legālu darbību
3. Ēnu ekonomikas samazināšana

3. Paaugstināt VID darbības efektivitāti

Nodokļu saistību izpilde

Faktori, kas ietekmē nodokļu maksātāja rīcību

Attieksme pret saistību izpildi

Saistību izpildes stratēģija

Ir nolemts saistības nepildīt

Piemēro visas likuma iespējas

Nevēlas saistības pildīt, bet to darīs, ja mēs tam veltīsim uzmanību

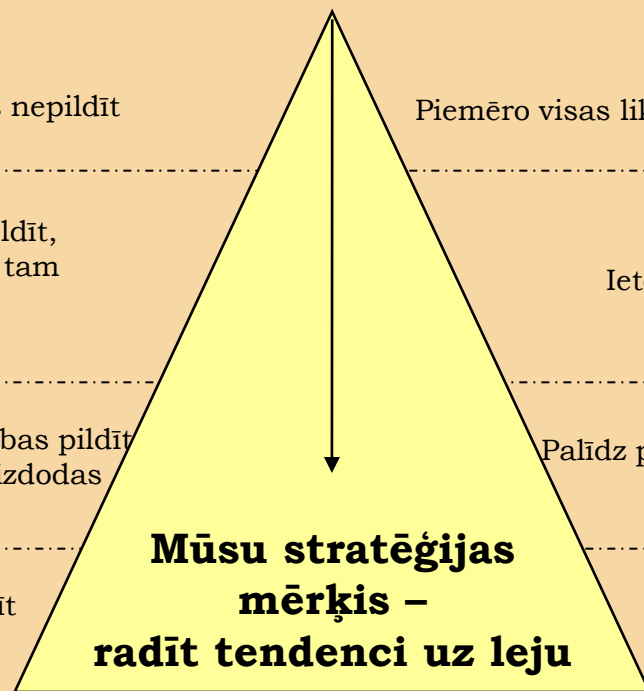
Ietekmē, atklājot

Cenšas savas saistības pildīt bet ne vienmēr tas izdodas

Palīdz pildīt saistības

Vēlas saistības pildīt pilnīgi un pareizi

Vienkāršo

VID nodokļu saistību izpildes stratēģija 2010.-2013.gadam

- Izstrādāta saskaņā ar Starptautiskā Valūtas fonda ieteikumiem un vispārējām riska pārvaldības procesa pamatnostādņēm un principiem
- Norāda būtiskākos nodokļu ieņēmumu riskus, darbības virzienus un galvenos pasākumus to mazināšanai
- Nodokļu ieņēmumu risku mazināšanai paredzēti pasākumi sagrupēti četros nodokļu maksātāju segmentos (lielie, vidējie un mazie nodokļu maksātāji, fiziskās personas)

Galvenie iemesli, kas apdraud ieņēmumu iekasēšanu

- Liela komersantu daļa darbojas ārpus nodokļu sistēmas – ēnu ekonomika
- Izvairīšanās no nodokļu nomaksas vidējo un mazo uzņēmumu segmentā
- Nodokļu parādu apjoms, kas turpina pieaugt
- Lielo uzņēmumu veiktā agresīvā nodokļu plānošana
- Noziedzīgo grupējumu aktivizēšanās pievienotās vērtības nodokļa krāpšanas un kontrabandas jomā

Nodokļu ieņēmumu riski un nodokļu maksātāju segmenti

Ieņēmumu riski	Lielie nodokļu maksātāji	Vidējie nodokļu maksātāji	Mazie nodokļu maksātāji	Fiziskās personas
Agresīvās nodokļu plānošanas (nodokļu optimizēšanas) risks	x			
Transferta cenu risks	x			
Pārstāvniecību neregistrēšanas risks	x			
Deklarēšanas pareizības risks	x	x	x	x
Izvairīšanās no uzņēmumu ienākuma nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa nomaksas un pievienotās vērtības nodokļu izkrāpšanas risks		x		
Neatbilstošas preču deklarēšanas risks		x		
Organizētās noziedzības grupējumu darbības risks		x		
Saimnieciskās darbības ārpus nodokļu sistēmas risks		x		
Nodokļu parādu administrēšanas risks		x		
Nelikumīgas izcelsmes preču tirdzniecības risks		x	x	
Izvairīšanās no nodokļu nomaksas risks			x	
Nodokļu parādu pieauguma risks			x	
Nepilnīgas ieņēmumu un izdevumu uzskaites risks			x	
Fizisko personu ar augstu ienākumu līmeni risks				x
Neregistrētas saimnieciskās darbības risks				x
Fiziskās personas, kurām izdevumi pārsniedz deklarētos ienākumus, risks				x
Akcīzes preču legālas ieviešanas no trešajām valstīm un izmantošanas komerciāliem mērķiem risks				x

Pārskatu un deklarāciju pieņemšanas un apstrādes rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Rādītājs	Izpilde			
	2011.g.	2010.g.	Starpība	
	(1. cet.)	(1. cet.)	+/-	%
VID pieņemti un apstrādāti pārskati un deklarācijas nodokļu jomā	585 529	698 315	-112 786	-16,2
VID pieņemti un apstrādāti muitas dokumenti	502 437	367 475	134 962	36,7
Kopā:	1 087 966	1 065 790	22 176	2,1

Nodokļu maksātāju konsultēšanas rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

- sniegtas 376 086 konsultācijas, kas ir par 27% vairāk, nekā 2010.gada 1.ceturksnī, t.sk.:
 - elektroniski sniegto konsultāciju skaits 28 727, kas ir divas reizes jeb par 124% vairāk nekā 2010.gada 1.ceturksnī
 - VID informatīvajā tālrunī 1898 sniegtas 69 672 konsultācijas par nodokļu jautājumiem, kas ir par 71% vairāk nekā 2010.gada 1.ceturksnī
- organizēti 479 izglītošanas pasākumi (semināri, diskusijas un lekcijas) nodokļu maksātājiem un muitas klientiem

Preventīvo pasākumu rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Veiktie preventīvie pasākumi cīņā ar algu izmaksām aploksnēs un nelegālās uzņēmējdarbības apkarošanā:

- 536 nodokļu maksātāji ir legalizējuši 715 darba ņēmējus un palielinājuši VSAOI budžetā par Ls 106,9 tūkst.
- 10 nodokļu maksātāji pēc pārrunām ar VID saviem darba ņēmējiem palielinājuši darba samaksu, rezultātā VSAOI summu palielinot par Ls 3,6 tūkst.
- VID nosūtīto paziņojumu rezultātā 12 fiziskās personas reģistrējās kā nodokļu maksātāji (deklarēti ienākumi no saimnieciskās darbības Ls13,6 tūkst.)

Nodokļu saistību brīvprātīgas izpildes veicināšana

- **Jauna prakse** - nodokļu maksātājam tematiskās pārbaudes noslēgumā izsniedz papildu informāciju par identificētiem riskiem ārpus tematiskajā pārbaudē pārbaudītajiem jautājumiem, lai nodokļu maksātājs pats varētu tos novērst

VID sadarbība ar nozaru asociācijām

- Noslēgtas vienošanās par sadarbību ar 11 nozaru asociācijām un biedrībām, tai skaitā ar piecām 2011.gadā
- Ar nozaru asociāciju pārstāvjiem panākta vienošanās par VID veikto pārbaužu metožu pilnveidošanu, t.i., pārbaužu procesā varētu iesaistīt arī nozaru asociāciju speciālistus
- Sadarbības ietvaros jau trīs nozaru asociācijas organizējušas praktiskās apmācības nodokļu auditoriem asociācijas dalībnieku komercsabiedrībās

VID sadarbības rezultāti ar nozaru asociācijām 2011.gada 1.ceturksnī

- Pēc nozaru asociāciju sniegtās informācijas:
 - veiktas 17 tematiskās pārbaudes, pārkāpumi konstatēti 13 tematiskajās pārbaudēs
 - veikti divi nodokļu auditi, kuros papildus aprēķināti 191,2 tūkst. latu
 - samazināti saimnieciskās darbības zaudējumi par 97,4 tūkst. latu
 - uzsākti vai tuvākajā laikā tiks uzsākti 12 nodokļu auditi

Nodokļu kontroles pasākumu rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Nodokļu kontroles pasākuma veids	Represīvais efekts		Preventīvais efekts	
Datu atbilstības pārbaudes	Papildus aprēķināts PVN un nokavējuma nauda	Ls 2 milj.	Nodokļu maksātāji paši novērsuši konstatētās neatbilstības un iesnieguši precizētas deklarācijas, precizējot PVN summu	Ls 131,0 tūkst.
Tematiskās pārbaudes	Saskaņā ar LAPK piemēroti naudas sodi	Ls 620,2 tūkst. (t.sk. par pārkāpumiem skaidrās naudas lietošanas ierobežojumu neievērošanā Ls 567,1 tūkst.)	Nodokļu maksātāji paši veikuši precizējumus pārskatos un deklarācijās	Ls 516,0 tūkst.
	Izslēgti PVN maksātāji no ar PVN apliekamo personu reģistra pēc VID iniciatīvas	304 nodokļu maksātāji		
Nodokļu auditi	Papildus aprēķināti nodokļi, soda nauda un nokavējuma nauda	Ls 43 milj.	Līdz nodokļu auditu uzsākšanai nodokļu maksātāji paši veikuši precizējumus deklarācijās	Ls 17,5 tūkst.
	Neatzīti skaidras naudas uzkrājumi fiziskām personām	Ls 365,8 tūkst.		
Nodokļu aprēķini	Noteikti zaudējumi valsts budžetam	Ls 7,3 milj.		

Noziedzīgo grupējumu attīstības tendences

- Izmanto pārdomātākus paņēmienus - uzņēmumi grāmatvedībā iesniedz viltotus elektronisko kases aparātu čekus, lai pamatotu faktiski nenotikušus darījumus (kratīšanu laikā izņemtas elektronisko kases aparātu čeku viltošanai paredzētas iekārtas, čeku lentas un izgatavoti viltoti čeki)
- Tiek veikta fiktīvo uzņēmumu amatpersonu rūpīga atlase un sagatavošana, lai nerastos aizdomas par uzņēmumu prettiesisko darbību
- Tiek veidotas sarežģītas naudas plūsmas shēmas, izmantojot Latvijas, Eiropas Savienības, NVS un citu valstu kredītiestādes
- Shēmu organizatori joprojām ir izglītoti un uzmanīgi, labi orientējas finanšu un juridiskajos jautājumos

Noziedzīgo grupējumu apkarošanas rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

- Atklāta un pārtraukta 3 noziedzīgo grupējumu darbība
- Noziedzīgo grupējumu darbībā iesaistīti 115 uzņēmumi
- Lai pārtrauktu noziedzīgo grupējumu darbību, veiktas 63 kratīšanas
- Noziedzīgajos grupējumos par aizdomās turētām atzītas 14 personas
- Drošības līdzeklis – apcietinājums piemērots 5 personām

Finanšu noziegumu apkarošanas rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Darbības	Skaitis 2011.gada 1.ceturksnī
Uzsākti kriminālprocesi	51
Kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīti kriminālprocesi	42
Tai skaitā:	
par izvairīšanos no nodokļu nomaksas	21
par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju	5
par krāpšanu	6

Finanšu noziegumu apkarošanas rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Rādītājs	Skaitis/apjoms 2011.gada 1.ceturksnī
Par noziedzīgi iegūtu mantu atzīti un ieskaitīti valsts budžetā finanšu līdzekļi	Ls 40 tūkst.
Norēķinu kontos arestēti naudas līdzekļi	Ls 30,1 tūkst.
Izpildīti inkaso uzdevumi	Ls 21 tūkst.
Arestēti īpašumi	5 nekustamie īpašumi, 18 transportlīdzekļi
Patiesā labuma guvēji, kas izmanto izveidotās "naudas atmazgāšanas" shēmas, laboja PVN deklarācijas un veica iemaksas valsts budžetā	Ls 106,5 tūkst.

Muitas fiziskās kontroles rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

- Veiktas 16 367 muitas fiziskās kontroles, kas ir par 31,4% vairāk nekā 2010.gada 1.ceturksnī
- Par 36,7% pieaudzis sastādīto administratīvo pārkāpumu protokolu skaits (sastādīts 391 protokols)
- Par cigarešu nelikumīgu pārvietošanu sastādīto protokolu skaits pieaudzis par 37% (sastādīti 285 administratīvo pārkāpumu protokoli)
- Muitas fiziskās kontroles rezultātā izņemti 7,3 miljoni cigarešu, kas ir četras reizes vairāk nekā 2010.gada 1.ceturksnī

Muitas fiziskās kontroles rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

- Muitas fiziskās kontroles rezultātā izņemti 4743 litri nelikumīgi pāri robežai pārvietotas degvielas
- Kinologu darbības rezultātā atklāti 44 narkotisko vielu nelikumīgas pārvietošanas un uzglabāšanas gadījumi (tai skaitā sadarbībā ar citām valsts institūcijām), izņemti 7,2 kg narkotisko un psihotropo vielu, kas ir četras reizes vairāk nekā 2010.gada 1.ceturksnī

Kontrabandas apkarošanas aktualitātes

- Latvijā šobrīd aktuālākās muitas riska jomas: **CIGARETES** un **NARKOTIKAS**
- Noziedzībai un noziegumu atklāšanai ir **pieauguma tendence no 2008.g.**
- MKrP ir identificējusi **25 Organizētās Noziedzības Grupas (ONG)**
- Latvija pamatā ir kontrabandas preču **TRANZĪTVALSTS**
- Nelegālā cigarešu tirgus daļa **svārstās robežās no 21% līdz 35%**
- Muitas dienests no cigarešu nelegālās aprites izņem **16%** (labi ir 5-8%)
- Nelegālās cigarešu paciņas **cena pieaugusi**
- Muitas dienests veic **auto konfiskācijas** APK 201.12 ietvaros (**konfiscētas 66** transporta vienības)
- Muitas dienests kopumā izņēmis **30,9 milj. cigarešu** (ieskaitot gan administratīvo lietu ietvaros, gan kriminālprocesu ietvaros izņemtās cigaretes)
- Cīņa pret ONG tiek padarīta **agresīvāka un mērķtiecīgāka**
- Muitas dienests pastiprina vairākas **starptautiskas aktivitātes**

Kontrabandas apkarošanas rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Rādītājs	Skaitis 2011.gada 1.ceturksnī
Uzsākti kriminālprocesi par kontrabandu	66
Kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīti kriminālprocesi	30

- Uzsākto kriminālprocesu struktūra salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem nav būtiski mainījusies. Joprojām vislielākais uzsākto kriminālprocesu īpatsvars ir saistīts ar narkotisko un psihotropo vielu kontrabandu, kā arī akcīzes preču (konkrēti – tabakas izstrādājumu) kontrabandu.

Kontrabandas apkarošanas rezultāti 2011.gada 1.ceturksnī

Rādītājs	Skaitis/apjoms 2011.gada 1.ceturksnī
Valstij novērstais kaitējums Muitas kriminālpārvaldes atklāto lietu ietvaros (gadījumos, kad to iespējams aprēķināt)	Ls 3,4 milj.
Izņemtās preces:	
narkotiskās vielas*	5,1 kg
cigaretes	23,6 milj. gab.
tabaka	5 900 kg
alkohols	753 litri
degviela	8 722 litri

* Dati var mainīties, saņemot ekspertīžu rezultātus visos par iespējamo narkotisko vielu kontrabandu uzsāktajos kriminālprocesos

VID galvenie darbības virzieni ēnu ekonomikas apkarošanā

- Likumdošanas pilnveidošana, lai sasniegtu izvirzītos mērķus
- Resursu pārstrukturēšana, papildus resursus novirzot smagu un sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanai
- Vēršanās pret patiesā labuma guvējiem (shēmu klientiem), kas izmanto organizēto noziedzīgo grupējumu izveidotās “naudas atmazgāšanas” shēmas
- Veiksmīgās sadarbības turpināšana ar Latvijas un ārvalstu tiesību aizsardzības iestādēm

Paldies par uzmanību!

Jautājumi?